

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ МОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ТА СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Фасій Б. В.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права,
декан факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0002-8715-930X

Анотація. У даному науковому дослідженні розглянуто значення національної стратегії морської безпеки у забезпеченні територіальної цілісності та суверенітету держави, що є надзвичайно актуальним питанням в умовах сучасних глобальних викликів і загроз. Для України, яка має значний вихід до Чорного моря та Азовського моря, забезпечення морської безпеки є критичним елементом національної безпеки особливо в умовах триваючої збройної агресії з боку РФ.

Аналіз структури та змісту Стратегії морської безпеки України дозволив визначити її позитивні аспекти, серед яких – системний підхід до ідентифікації загроз, визначення ключових напрямків дій та інтеграція міжнародних стандартів у національну політику. Водночас виявлено певні недоліки, які потребують вдосконалення, зокрема недостатню конкретизацію механізмів імплементації стратегічних цілей, слабе залучення громадськості та приватного сектору до питань морської безпеки, а також відсутність чіткої координації між відповідальними органами влади.

У статті також запропоновано шляхи вдосконалення національної стратегії морської безпеки, серед яких – підвищення ефективності міжвідомчої координації, розвиток сучасних технологій моніторингу морських територій, а також посилення нормативно-правової бази для забезпечення відповідальності за порушення морської безпеки.

Під час наукового дослідження було використано системний метод, що дозволив розглянути національну стратегію морської безпеки як єдину взаємопов'язану систему, де кожен елемент виконує свою функцію у забезпеченні територіальної цілісності держави. Також застосовано аналітичний метод, який сприяв детальному вивченню нормативної бази з питань регулювання морської безпеки. Це дало можливість визначити їх роль у формуванні ефективної національної політики та виявити аспекти, які потребують вдосконалення.

Теоретична цінність дослідження полягає у формуванні цілісного наукового підходу до аналізу значення морської безпеки як складової національної стратегії забезпечення суверенітету та територіальної цілісності. Практична цінність дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення національної стратегії морської безпеки України та механізмів її реалізації для підвищення ефективності захисту державних інтересів у морському просторі.

Ключові слова: національна стратегія морської безпеки, територіальна цілісність, суверенітет, морський простір, захист інтересів, гібридні загрози, національна безпека.

Fasii B. V. THE SIGNIFICANCE OF THE NATIONAL MARITIME SECURITY STRATEGY IN ENSURING THE TERRITORIAL INTEGRITY AND SOVEREIGNTY OF THE STATE

Abstract. This scientific research examines the significance of the national maritime security strategy in ensuring the territorial integrity and sovereignty of the state, which is an extremely relevant issue in the face of modern global challenges and threats. For Ukraine, which has significant access to the Black Sea and the Sea of Azov, ensuring maritime security is a critical element of national security, especially in the context of ongoing armed aggression by the Russian Federation.

The analysis of the structure and content of Ukraine's maritime security strategy allowed for the identification of its positive aspects, among which are a systematic approach to identifying threats, defining key action areas, and the integration of international standards into national policy. However, certain shortcomings were also identified, which require improvement, particularly the insufficient specification of mechanisms for the implementation of strategic goals, weak involvement of the public and private sectors in maritime security issues, and the lack of clear coordination between the responsible government bodies.

The article also proposes ways to improve the national maritime security strategy, including enhancing interagency coordination, developing modern maritime monitoring technologies, and strengthening the legal framework for ensuring accountability for violations of maritime security.

The research employed a systemic method, which allowed for considering the national maritime security strategy as a unified interconnected system, where each element performs its function in ensuring the territorial integrity of the state. An analytical method was also applied, which contributed to a detailed study of the regulatory framework for maritime security. This made it possible to determine their role in shaping effective national policies and to identify aspects that require improvement.

The theoretical value of the research lies in the development of a holistic scientific approach to analyzing the significance of maritime security as a component of the national strategy for ensuring sovereignty and territorial integrity. The practical value of the research lies in the development of recommendations for improving Ukraine's national maritime security strategy and mechanisms for its implementation to enhance the effectiveness of protecting national interests in the maritime domain.

Key words: national maritime security strategy, territorial integrity, sovereignty, maritime domain, protection of interests, hybrid threats, national security.

Актуальність проблеми. Національна стратегія морської безпеки відіграє важливу роль у забезпеченні територіальної цілісності та суверенітету держави, особливо в умовах сучасних геополітичних загроз. Контроль над морським простором визначає рівень економічної, військової та енергетичної безпеки країни, а його втрата або недостатній захист можуть спричинити серйозні стратегічні ризики. В умовах глобальної конкуренції за морські ресурси, торгові шляхи та геополітичний вплив важливість надійної морської безпеки значно зростає.

Особливу актуальність це питання має для України, яка після 2014 року зазнала анексії частини своїх морських територій та суттєвих втрат у сфері військово-морської присутності. Окупація Криму та блокування українських портів у Чорному та Азовському морях створили нові виклики для національної безпеки, які вимагають стратегічного перегляду політики морської безпеки. Військові дії на морі, загрози морській торгівлі та використання гібридних методів війни лише посилюють необхідність ефективної національної стратегії, здатної забезпечити захист морських кордонів держави.

Морська безпека України має не лише суто військовий аспект, а й економічний, адже порти, судноплавство та морські ресурси є основою зовнішньоторговельної діяльності. Блокування морських шляхів суттєво впливає на експорт аграрної продукції, металургії та інших стратегічних товарів, що ставить під загрозу економічну стабільність країни. Тому стратегія морської безпеки має включати

комплекс заходів із захисту критично важливих інфраструктур, зокрема, портів, судноплавних каналів та енергетичних об'єктів на шельфі.

Важливим є міжнародний вимір проблеми, оскільки морська безпека України є частиною загальної системи безпеки Чорноморського регіону. Посилення співпраці з ЄС та іншими партнерами у сфері морської оборони та контролю над морськими шляхами є важливим елементом стратегії протидії агресії та забезпечення стабільності в регіоні. Україна має активно використовувати міжнародний досвід, залучати військово-технічну допомогу та інтегрувати в існуючі системи морської безпеки, щоб посилити свої позиції у протистоянні загрозам.

Недостатність нормативно-правового забезпечення та інституційної спроможності державних органів у сфері морської безпеки вимагає розробки комплексної стратегії, яка включатиме як військові, так і цивільні аспекти. Формування дієвої системи моніторингу та захисту морських кордонів, розбудова сучасного флоту, застосування новітніх технологій та розвиток міжнародної співпраці мають стати пріоритетами державної політики. Від ефективності цих заходів залежить не лише морська безпека, а й стратегічна автономія та незалежність держави.

Саме тому, наукове дослідження заявленої тематики дозволить визначити ключові проблеми, шляхи їх вирішення та запропонувати ефективні стратегічні підходи, які сприяють зміцненню безпеки та стабільності країни, шляхи їх вирішення та запропонувати ефек-

тивні стратегічні підходи, які сприятимуть зміцненню безпеки та стабільності країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання морської безпеки стали предметом наукових досліджень таких вітчизняних науковців як Т.В. Аверочкіна, О.О. Балобанов, В.О. Глушков, І.А. Дришлюк, І.І. Лукашук. При цьому залишаються малодослідженими питання стратегій забезпечення морської безпеки як необхідної складової територіальної цілісності та суверенітету держави.

Метою дослідження є комплексний аналіз національної стратегії морської безпеки у забезпеченні цілісності та суверенітету держави задля визначення шляхів вдосконалення механізмів морської безпеки в Україні з урахуванням сучасних геополітичних реалій.

Виклад основного матеріалу. Морська безпека держави є багатогранним поняттям, що охоплює сукупність заходів, спрямованих на захист національних інтересів у морському просторі. Вона включає забезпечення безпеки мореплавства, охорону морських ресурсів, захист морських кордонів та протидію незаконній діяльності на морі. У науковій літературі, морська безпека визначається як сукупність її видів: технічної, технологічної, телекомунікаційної, правової та економічної безпеки.

Сутність морської безпеки полягає в створенні та підтримці таких умов, за яких держава може ефективно використовувати свій морський потенціал без загроз з боку внутрішніх та зовнішніх чинників. Це передбачає наявність розвиненої нормативно-правової бази, яка регулює права та обов'язки учасників морської діяльності, а також спеціальні положення щодо протидії правопорушенням у цій сфері [1, с. 98].

Важливим аспектом морської безпеки є її міжнародно-правове регулювання, оскільки мореплавство за своєю природою є переважно міжнародним видом людської активності. Забезпечення безпеки мореплавства неможливе без належного правового регулювання, активної участі держави та уповноважених органів, реалізації ними владних повноважень [2, с. 25]. Тому, на нашу думку, морська безпека держави є комплексною системою, що інтегрує різні види безпеки

та вимагає скоординованих дій на національному та міжнародному рівнях. Ефективне забезпечення морської безпеки сприяє захисту національних інтересів, підтримці економічної стабільності та зміцненню суверенітету держави.

Формування національної стратегії морської безпеки базується на поєднанні міжнародних та національних норм, що регулюють діяльність держави в морському просторі. Міжнародне морське право встановлює загальні принципи та стандарти, обов'язкові для всіх держав, тоді як національне законодавство адаптує ці норми до специфіки конкретної країни, враховуючи її географічні, економічні та політичні особливості.

На міжнародному рівні ключовим документом є Конвенція ООН з морського права 1982 року (UNCLOS) [3], яка визначає права та обов'язки держав щодо використання морських просторів, включаючи питання навігації, охорони морського середовища та розподілу морських ресурсів. Україна є учасницею цієї Конвенції, що зобов'язує її дотримуватись встановлених міжнародних стандартів у сфері морської безпеки. Міжнародна Конвенція з пошуку і рятування на морі 1979 р. (SAR-79) [4], Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі 1988 р. [5], Конвенція щодо охорони підводних телеграфних кабелів 1884 р. [6] є важливими міжнародно-правовими інструментами, які сприяють забезпеченню морської безпеки, координації рятувальних операцій, захисту критичної морської інфраструктури та безперерйного функціонування підводних комунікацій.

Важливу роль у забезпеченні безпеки мореплавства відіграє Міжнародна морська організація, яка розробляє та впроваджує міжнародні стандарти безпеки на морі. Україна, будучи членом даної організації з 1994 року, інтегрує її рекомендації та вимоги у національне законодавство, що сприяє підвищенню рівня безпеки мореплавства та захисту морського середовища [7].

На національному рівні правові основи морської безпеки визначаються низкою законодавчих актів. Зокрема, Закон України «Про

національну безпеку» встановлює загальні принципи та пріоритети державної політики у сфері безпеки, включаючи морську. Кодекс торговельного мореплавства України регулює правовідносини, пов'язані з комерційним судноплавством, визначаючи права та обов'язки учасників морської діяльності, визначаючи права та обов'язки учасників морської діяльності.

Крім того, Україна розробляє спеціалізовані стратегічні документи, спрямовані на посилення морської безпеки. Зокрема, Указом Президента України від 11 серпня 2024 року № 468/2024 затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію морської безпеки України» [8], яке визначає основні загрози в морському просторі та заходи їх нейтралізації.

Стратегія морської безпеки України є комплексним документом, що визначає основні напрями державної політики у сфері захисту національних інтересів на морі. Її структура базується на чотирьох засадах: оборона та безпека, стійкість, розвиток і взаємодія. Кожна з цих засад охоплює специфічні напрями та завдання, спрямовані на забезпечення всебічної морської безпеки держави.

Перша засада, на якій ґрунтується Стратегія, «Оборона та безпека», передбачає підвищення спроможностей сектору безпеки і оборони, зокрема Військово-морських сил Збройних сил України та Морської охорони Державної прикордонної служби України, для ефективної протидії агресії та реагування на інші загрози. Це включає деокупацію тимчасово окупованих узбережжя, внутрішніх вод і континентального шельфу України, а також забезпечення державного суверенітету в морських просторах.

Друга засада, «Стійкість», спрямована на розвиток національної морської індустрії та внутрішнього водного транспорту, а також відновлення морської та річкової інфраструктури, пошкодженої внаслідок бойових дій. Особлива увага приділяється подоланню наслідків техногенних і екологічних катастроф, а також запобіганню забрудненню Азовського та Чорного морів і річок.

Третя засада, «Розвиток», акцентує увагу на створенні сприятливих умов для розвитку

судноплавства, морської індустрії та внутрішнього водного транспорту. Це передбачає залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, оптимізацію системи портових зборів, підвищення іміджу України як державного прапора та збільшення кількості суден під Державним Прапором України.

Четверта засада, «Взаємодія», підкреслює важливість міжнародного співробітництва у сфері морської безпеки. Це включає виконання міжнародних зобов'язань щодо охорони людського життя на морі, безпеки мореплавства, захисту морського середовища, а також поглиблення співпраці з міжнародними організаціями та вихід з міжнародними організаціями та вихід з міжнародних договорів, укладених з РФ [9].

Стратегія морської безпеки України є багатогранним документом, що охоплює різні аспекти морської діяльності держави. Її реалізація сприяє зміцненню позицій України як морської держави, забезпеченню стабільної безпеки в Чорному та Азовському морях, а також інтеграції у світову систему морської безпеки.

Стратегія визначає низку загроз, що безпосередньо впливають на національні інтереси держави у морському просторі. Однією з головних загроз є збройна агресія та незаконна окупація частини території України, що супроводжується мілітаризацією Чорного та Азовського морів. Незаконне розширення військової присутності іноземної держави в регіоні, розміщення озброєнь, блокада морських шляхів та створення штучних перешкод для вільного судноплавства значно ускладнюють забезпечення суверенітету України на морі.

Серед інших загроз особливе місце займають тероризм і піратство, які спрямовуватись як проти цивільного судочинства, так і проти стратегічних об'єктів морської інфраструктури. Терористичні атаки на порти, судна, морські платформи чи підводні комунікації можуть мати катастрофічні наслідки для економічної безпеки держави. Також піратство та збройні напади на судна в Чорному морі, хоча й не є масовими, залишається потенційною загрозою для вітчизняного та міжнародного судноплавства.

Не менш важливим викликом є незаконна економічна діяльність у виключній морській економічній зоні України. Незаконний промисел риби, видобуток корисних копалин, незаконне використання морських біоресурсів іншими державами або приватними особами без відповідних дозволів підривають економічний потенціал України. Крім того, екологічні загрози, зокрема навмисне або ненавмисне забруднення морського середовища, аварії суден, витоки нафти, незаконне скидання шкідливих речовин – усе це становить серйозну небезпеку для Чорного та Азовського морів, що має як екологічний, так і економічний вимір.

Ще однією загрозою є порушення безпеки морських транспортних шляхів, що здійснюються як через навмисні дії, так і через недостатню розвиненість системи контролю за навігацією. Незаконні дії щодо захоплення суден, мінування морських шляхів, створення перешкод для роботи портової інфраструктури – все це може призвести до суттєвих втрат у сфері торгівлі та експорту, що особливо актуально для України як морської держави.

Окремої уваги заслуговує проблема незаконної міграції та контрабанди, які через відсутність ефективного контролю морських кордонів можуть посилюватись. Використання морських шляхів для нелегального перевезення людей, зброї, наркотичних засобів або інших заборонених вантажів підриває національну безпеку та вимагає посиленої координації між правоохоронними органами та міжнародними партнерами. Таким чином, усі ці фактори вимагають комплексного підходу та ефективної реалізації заходів, передбачених Стратегією морської безпеки України.

Морські території є важливими складовими міжнародних відносин, оскільки вони не лише є життєво важливими транспортними коридорами, а й містять значні природні ресурси, стратегічні військові об'єкти та є ареною геополітичного суперництва. Контроль над морськими акваторіями забезпечує державам доступ до глобальної торгівлі, визначає рівень їх політичного впливу та здатність ефективного забезпечувати національну безпеку. Особливо гостро це питання стоїть для прибережних держав, які через свої географічні

особливості мають можливості або ризики, пов'язані з морською безпекою та використанням морських ресурсів.

При геополітичному суперництві морські території стають важливим елементом боротьби за сфери впливу між великими державами. Контроль над морськими шляхами дозволяє домінувати в міжнародній торгівлі та впливати на економічні процеси у всьому світі. Наприклад, Гібралтарська, Малаккська та Ормузька протоки є стратегічно важливими точками світової торгівлі, через які проходить значна частина глобального товарообігу, зокрема енергоресурсів. Володіння або військова присутність у цих зонах надає державам – учасникам конфліктів стратегічну перевагу, що підтверджується сучасними міжнародними кризами, такими як протистояння у Південно-Китайському морі чи Чорноморському регіоні.

Крім того, контроль над морськими акваторіями дозволяє країнам проєктувати силу, створювати військово – морські бази та забезпечувати безпеку своїх торговельних шляхів. Провідні морські держави, такі як США, Китай та Велика Британія, активно використовують свої флоти для контролю над світовими морськими маршрутами та розширення сфер впливу. Водночас посилення військової присутності у стратегічних регіонах, наприклад, у Чорному морі, Південно-Китайському морі чи Балтійському регіону, створює передумови для ескалації конфліктів та порушення міжнародної стабільності [10, с. 254].

Враховуючи сучасні загрози морській безпеці України, постає необхідність комплексного підходу до їх нейтралізації. Ефективний захист національних інтересів у морському просторі вимагає не лише військових і правоохоронних заходів, а й стратегічного планування, що враховує геополітичну ситуацію, економічні виклики та міжнародні зобов'язання держави. Саме тому важливу роль в цьому процесі відіграє Стратегія морської безпеки України, адже вона визначає напрямки державної політики у сфері безпеки морських територій, судноплавства та прибережної інфраструктури [11].

Стратегія морської безпеки України передбачає системний підхід до управління ризи-

ками та протидії загрозам у морському просторі. Вона розроблена з урахуванням сучасних реалій, зокрема агресії РФ у Чорному та Азовському морях, активізації незаконної економічної діяльності, а також необхідності інтеграції України у міжнародну систему морської безпеки.

Стратегія має низку позитивних аспектів, які свідчать про комплексний підхід держави до забезпечення суверенітету та територіальної цілісності в морському просторі. Вона передбачає посилення Військово-морських Сил України, що включає модернізацію флоту, закупівлю нових кораблів, розвиток морської авіації та розширення співпраці з партнерами НАТО. Це є критично важливим в період прояву активної збройної агресії РФ у Чорному та Азовському морях. Значною перевагою є міжнародна підтримка України, зокрема США та країн ЄС щодо постачання техніки, навчання військових та спільних навчань.

Окремим позитивним моментом є увага до економічної складової морської безпеки. Україна прагне захистити свої морські транспортні коридори, забезпечити безперешкодну роботу портів та попередити економічні злочини, такі як контрабанда та незаконний видобуток ресурсів. Стратегія також включає заходи щодо охорони морського середовища, що є важливим у контексті екологічних загроз, спричинених військовими діями та промисловою діяльністю.

Крім позитивного ефекту Стратегія має певні положення, які на нашу думку, потребують вдосконалення. Так, необхідним напрямком вдосконалення є розширення можливостей морського контролю, зокрема розвиток системи моніторингу та спостереження за акваторією. Використання безпілотних технологій та супутникового спостереження може суттєво підвищити здатність держави оперативно виявляти та реагувати на загрози. Також важливим є підсилення нормативно-правової бази, зокрема гармонізації законодавства з міжнародними стандартами та розробка механізмів ефективного притягнення до відповідальності за порушення морської безпеки. З цією метою, вважаємо доречним, розширення міжнародного співробітництва щодо виявлення та покарання порушників

морської безпеки (обміну даними та координація правоохоронними органами), посилення контролю за використанням українських портів та боротьба з тіньовими схемами, впровадження цифрових систем відстеження вантажів а також використання механізму універсальної юрисдикції для переслідування осіб, причетних до воєнних злочинів у морському просторі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Морська безпека є критичним елементом національної безпеки України, оскільки морські території відіграють важливу роль у забезпеченні суверенітету, територіальної цілісності та економічної стабільності держави. Геополітичне значення морських просторів зростає в сучасних міжнародних відносинах, особливо в умовах гібридних загроз, військових конфліктів та економічного суперництва.

Стратегія морської безпеки України має комплексний підхід до вирішення загроз, включаючи військову агресію, гібридні атаки, екологічні безпеки та незаконну економічну діяльність. Вона передбачає розвиток Військово-морських сил Збройних сил України, модернізацію технічних можливостей, посилення міжнародного співробітництва та інтеграцію у безпекові механізми НАТО. Позитивними аспектами стратегії є акцент на підвищенні обороноздатності, міжнародній підтримці та зміцненні контролю над морськими коридорами. Проте існують і проблемні моменти, зокрема недостатнє фінансування, фрагментарність міжвідомчої координації та необхідність вдосконалення механізмів реагування на сучасні загрози.

Для покращення реалізації морської безпеки України необхідно вжити низку заходів. Насамперед варто посилити систему моніторингу морського простору через інтеграцію безпілотних технологій і супутникового спостереження. Також необхідно гармонізувати законодавство з міжнародними стандартами та розробити ефективні механізми притягнення до відповідальності за порушення морської безпеки. До таких механізмів належить посилення міжнародного співробітництва, створення єдиної бази даних суден-порушників, запровадження контролю за використанням портів, застосу-

вання універсальної юрисдикції та активне використання санкційних механізмів.

Таким чином, для ефективного захисту морської безпеки України необхідно не лише дотримуватись чинної стратегії, а й продовжувати її вдосконалення відповідно до нових

викликів. Зміцнення морських сил, впровадження сучасних технологій та активна міжнародна взаємодія дозволить Україні зберегти контроль над своєю морською територією, забезпечити безпеку торговельних шляхів та запобігти ворожим діям у своїх водах.

Література:

1. Допілка В.О., Загороднюк С.О., Осадца Р.О. Правова характеристика безпеки мореплавства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право.*, 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 96–100. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281488/275723>
2. Плачкова Т.М. Адміністративно-правове забезпечення безпеки мореплавства в Україні. *Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право*. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса. 2020. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/24a3796f-b288-45a3-b0c9-e0149292bf9f/content>
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00O5WDC64C>
4. Міжнародна Конвенція з пошуку і рятування на морі 1979 р. (САР-79). Гамбург, 27 квітня 1979 р. URL: <https://www.omctf.od.ua/cap.html>
5. Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі (10 березня 1988 р.). URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_093
6. Конвенція щодо охорони підводних телеграфних кабелів 1884 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU84312>
7. Міжнародна морська організація (ІМО). URL: https://mtu.gov.ua/content/mizhnarodna-morska-organizaciya-imo.html?utm_source=chatgpt.com
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 липня 2024 року «Про Стратегію морської безпеки України»: Указ Президента України № 468/2024 від 17 липня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#Text>
9. Уряд затвердив план реалізації Стратегії морської безпеки України. URL: <https://mod.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-plan-realizacziyi-strategiyi-morskoyi-bezpeki-ukrayini>
10. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.
11. Устименко Б. Морська стратегія України: кроки до перемоги. URL: <https://ua.sudohodstvo.org/morska-strategiya-ukrayiny-kroky-do-peremogy/>

References:

1. Dopilka, V.O., Zahorodniuk, S.O., & Osadtsa, R.O. (2023). Pravova kharakterystyka bezpeky moriaplavstva [Legal characteristics of maritime safety]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu, Seriya Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, Law Series*, 76/2, 96–100. Retrieved from <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281488/275723> [in Ukrainian].
2. Plachkova, T.M. (2020). Administratyvno-pravove zabezpechennia bezpeky moriaplavstva v Ukraini [Administrative and legal support for maritime safety in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Odesa: NU OLA. Retrieved from <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/24a3796f-b288-45a3-b0c9-e0149292bf9f/content> [in Ukrainian].
3. Konventsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z morskoho prava [United Nations Convention on the Law of the Sea]. (n.d.). *consultant.parus.ua*. Retrieved from <http://consultant.parus.ua/?doc=00O5WDC64C> [in Ukrainian].
4. Mizhnarodna Konventsiia z poshuku i riatuvannia na mori [International Convention on Maritime Search and Rescue]. (n.d.). *omctf.od.ua*. Retrieved from <https://www.omctf.od.ua/cap.html> [in Ukrainian].
5. Protokol pro borotbu z nezakonnymy aktamy, spriamovanymy proty bezpeky statsionarnykh platform, roztashovanykh na kontynentalnomu shelfi [Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf]. (n.d.). *zakon.cc*. Retrieved from https://zakon.cc/law/document/read/995_093 [in Ukrainian].
6. Konventsiia shchodo okhorony pidvodnykh telegrafnykh kabeliv [Convention for the Protection of Submarine Telegraph Cables]. (n.d.). *ips.ligazakon.net*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MU84312> [in Ukrainian].
7. Mizhnarodna morska orhanizatsiia (IMO)» [International Maritime Organization (IMO)]. *mtu.gov.ua*. Retrieved from https://mtu.gov.ua/content/mizhnarodna-morska-organizaciya-imo.html?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
8. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 17 lypnia 2024 roku «Pro Stratehiiu morskohoi bezpeky Ukrainy» [Decree of the President of Ukraine «On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of July 17, 2024 «On the Maritime Security Strategy of Ukraine»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#Text> [in Ukrainian].
9. Uriad zatverdyl plan realizatsii Stratehii morskohoi bezpeky Ukrainy [The Government approved the plan for implementing the Maritime Security Strategy of Ukraine]. *mod.gov.ua*. Retrieved from <https://mod.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-plan-realizacziyi-strategiyi-morskoyi-bezpeki-ukrayini> [in Ukrainian].
10. Reznikova, O.O. (2022). Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyscha [National Resilience in a Changing Security Environment]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
11. Ustymenko, B. Morska stratehiia Ukrainy: kroky do peremohy [Ukraine's Maritime Strategy: Steps to Victory]. *ua.sudohodstvo.org*. Retrieved from <https://ua.sudohodstvo.org/morska-strategiya-ukrayiny-kroky-do-peremogy/> [in Ukrainian].